

It takes a village to raise a child

Reactie Alliantie Burgervoogdij op het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming

Internetconsultatie, als antwoord op vraag 3. Welke aandachtspunten en/of suggesties wilt u verder nog meegeven voor het toekomstscenario en de implementatie ervan?

It takes a village to raise a child. Het opgroeien en ontwikkelen van kinderen is een natuurlijk proces waarbij ouders, broertjes en zusjes, grootouders, burens en andere mensen in het sociale netwerk van het gezin allemaal hun rol in spelen. Als het binnen het gezin niet lukt, springen idealiter betrokken mensen uit het sociale netwerk in, door extra verantwoordelijkheid te nemen. Dat is wat er bedoeld wordt met de oude wijsheid dat opgroeien een breder netwerk vraagt dan alleen de eigen ouders.

De overheid heeft (onder andere uit hoofde van internationale verdragen) de verantwoordelijkheid om een veilige pedagogische omgeving voor kinderen en jongeren te bevorderen. Dat geldt voor ieder kind, maar zeker als kinderen en jongeren in hun ontwikkeling worden bedreigd. De overheid kan hierbij inzetten op ondersteuning van het kind zelf, het gezin waarin het opgroeit en het sociale netwerk om het kind en het gezin heen, om het pedagogisch klimaat te versterken. Waar nodig en altijd op maat zullen (overheids)instanties de verantwoordelijkheid voor de opvoeding en in het uiterste geval zelfs het gezag over het kind moeten overnemen.

Overnemen van de verantwoordelijkheid voor de opvoeding heeft echter belangrijke nadelen. Ingrijpen in de beschermende werking van *the village* en de verantwoordelijkheid voor de opvoeding verplaatsen naar professionals, is altijd (behalve dat het de beoogde bescherming kan bieden) óók schadelijk voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Het is om die reden een ultimatum remedium – of zou dat in ieder geval moeten zijn: een liefst zoveel mogelijk te vermijden noodoplossing. Daar zou in het *Toekomstscenario* veel meer aandacht voor kunnen zijn: hoe versterk je de rol van het sociale netwerk, van *the village* rond het kind, zodat het overnemen van de verantwoordelijkheid door professionals veel minder nodig wordt.

Eén van de mogelijkheden daarvoor is het versterken van de formele positie van mensen in het sociale netwerk om het kind heen. Burgervoogdij is zo'n mogelijkheid.¹ Als in het uiterste geval ingrijpen nodig is in het ouderlijk gezag over een kind dat al niet meer thuis woont, dan zou het niet vanzelfsprekend moeten zijn dat het gezag dan wordt overgedragen aan professionals. De eerste keus zou iemand uit *the village* moeten zijn, iemand die het kind al kent, die persoonlijk betrokken is en blijft. Pas als dat niet lukt of (om welke reden dan ook) ongewenst is, kan als ultimatum remedium de voogdij aan een gecertificeerde instelling voor jeugdbescherming worden opgedragen. Overdracht van het gezag naar een burgervoogd zorgt er zo voor dat de veiligheid en de ontwikkeling van het kind wordt gewaarborgd, zonder dat de overheid de verantwoordelijkheid overneemt.

---

¹ De mogelijkheid van burgervoogdij werd nader verkend en ontwikkeld in een project in het SWING-programma nieuwe jeugdbescherming, zie: Addink, Anne, Bosch, Harry van den, Holdorp, Josine en Prakken, Joanka (2017). *Samen werken aan jeugdbescherming. Verslag van het SWING-programma nieuwe jeugdbescherming 2015-2017*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Dat kan ook bij de meest kwetsbare gezinnen, waar huiselijk geweld speelt. Ook daar zijn mensen die zich druk maken over de kinderen en graag iets willen doen, bijvoorbeeld door de voogdij over een kind op zich te nemen als de het gezag van de ouders beëindigd wordt.

Wat is hiervoor nodig?

1. Een andere *mindset*

Zet in op een verandering van *mindset* bij de professionals die in de jeugdbescherming werken.

- Zorg dat ze de mensen in de eigen omgeving van het kind zien als belangrijk voor kinderen, mensen met wie je samenwerkt op basis van gelijkwaardigheid.
- Spreek af dat je als professionals bij ieder beslismoment de steunbronnen in de eigen omgeving meeneemt in de afweging: als er vragen zijn over de opvoeding, als de beslissing over al dan niet een ondertoezichtstelling voorligt, bij de beslissing om het gezag van de ouders te beëindigen. Welke mensen zijn belangrijk? Wie kan op welke manier ondersteunen (praktisch, emotioneel, financieel) bij de opvoeding of opvang van de kinderen? En, in het uiterste geval: wie zou de voogdij op zich kunnen nemen?
- Maak ondersteuning van het sociale netwerk even belangrijk als werken met de gezinsleden. Immers: professionals in de jeugdbescherming zijn en blijven passanten in het leven van kinderen, hoe langdurig ze soms ook betrokken zijn. Neem zo weinig mogelijk verantwoordelijkheid over, zet vooral in op versterking van de krachten die er zijn en leer de gezinsleden en het sociale netwerk hoe ze de ontstane situatie kunnen hanteren en waar mogelijk kunnen verbeteren.²

2. Andere afspraken

Zorg dat mensen in het sociale netwerk zo nodig ook formeel positie krijgen.

- Maak bij gezagsbeëindiging burgervoogdij de eerst te onderzoeken oplossing.³ De wettelijke basis hiervoor bestaat al heel lang, maar is volledig uit het zicht geraakt. Overdracht van de voogdij aan een gecertificeerde instelling zou ook in de praktijk weer een ultimatum remedium moeten zijn – zoals het ooit bedoeld was.
- Organiseer een ondersteuningsstructuur voor burgervoogden, zodat zij de verantwoordelijkheid die ze op zich nemen ten volle kunnen waarmaken, ook als de situatie rond het kind problematisch wordt. Stel daar structurele middelen voor beschikbaar, zoals die er nu ook zijn voor uitvoering van voogdijmaatregelen door gecertificeerde instellingen.
- Betrek hierbij de veldpartijen die zich inzetten voor versterking van de positie van wat inmiddels ‘steunfiguren’ zijn gaan heten: de Alliantie Burgervoogdij, Eigen Kracht Centrale, JIM en anderen.⁴

---

² Zie: *Samen verder. Kinderen en gezinnen met complexe problemen samen verder helpen*. Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, de Kinderombudsman, Nationale Ombudsman, Nederlandse Zorgautoriteit en Raad Volksgezondheid & Samenleving, april 2021.

³ De mogelijkheid van een burgervoogd bij gezagsbeëindiging werd eerder genoemd in een brief aan de Tweede Kamer waarin de tussentijdse evaluatie kinderbeschermingswetgeving aan de orde kwam, 7 november 2018: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-34880-12.html>; daarnaast is het opgenomen in: *Zonder twijfel voor het kind. Een gemeenschappelijke visie van de Gecertificeerde Instellingen*. Utrecht: Jeugdzorg Nederland, oktober 2019.

⁴ Zoals onlangs nog bepleit door staatssecretaris Blokhuis in een brief aan de Tweede Kamer in antwoord op het verzoek om een reactie op de initiatiefnota van het lid Peters over de formeel steunpersoon in de Jeugdwet: <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2021/05/18/commissiebrief-inzake-verzoek-om-een-reactie-op-de-initiatiefnota-van-het-lid-peters-over-de-formeel-steunpersoon-in-de-jeugdwet/commissiebrief-inzake-verzoek-om-een-reactie-op-de-initiatiefnota-van-het-lid-peters-over-de-formeel-steunpersoon-in-de-jeugdwet.pdf>